

Wie voedt de jonge raven?

Voorganger: Ds. Heleen Weimar
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Job 38

Tweede Schriftlezing: Lucas 12,22-26

Prediking

Gemeente van Jezus Christus,

'Dat heb ik toch níet verdiend?!' Zo'n reactie, als van Job, komt voor, wanneer ernstige ziekte toeslaat of een persoonlijk ramp zich voltrekt. 'Ik heb toch goed geleefd. Dat heb ik niet verdiend.' En wanneer iemand, vergeleken met andere mensen, onevenredig véél leed krijgt te verduren, verlies op verlies, slag op slag, dan vinden we dat ook ontzettend onrechtvaardig. Het kan ons enorm boos maken, of verslagen.

Er sluimert bij de meesten van ons dus een geloof, dat er in wat er gebeurt een zekere rechtvaardigheid schuilgaat of hoort schuil te gaan. Mensen die moedwillig kwaad doen horen gestraft te worden in wat hen overkomt. (Dat is een vorm van straffende rechtvaardigheid.) En mensen die erg hun best doen om goed te leven, zouden beloond moeten worden in hoe het hen vergaat. En de porties leed die er nu eenmaal zijn in het leven, die bij het leven horen, zouden een beetje eerlijk, evenredig moeten worden verdeeld. (Dan gaat het om distributieve rechtvaardigheid.)

Maar wie, of welke instantie, is dan de grote verdeler? Wie is de grote toewijzer van straf of beloning, van porties geluk en porties leed? Is dat het lot? Hoort het lot rechtvaardig te zijn? 'Straft kwaad zichzelf', als een automatisch proces. Of gaat het niet vanzelf, maar zit er een wil achter?

Niet velen van ons zullen volmondig verklaren dat God die grote toewijzer is, dat God de eerlijke verdeler is van geluk en leed, van straf en beloning. Niet velen van ons geloven dat het Gods wil is, als iemand lijdt of ongelukkig is.

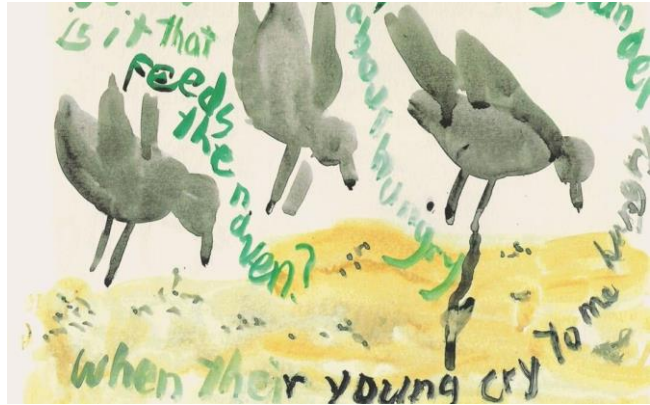
Maar de meesten van ons geloven wél, dat God er mee te maken heeft, op de één of andere manier, met het geluk en de pijn die ons overkomen.

-God heeft te maken met het geluk en het ongeluk dat ons overkomt, als je gelooft in God als Schepper. God heeft de wereld zo geschapen, dat schoonheid, groei en liefde er deel van uitmaken, maar ook aftakeling, natuurgeweld en dood.

-God heeft er ook mee te maken, met het geluk en de pijn die ons ten deel vallen, als je gelooft in God als Rechter, de God die opkomt voor wie onschuldig lijden, degene die uiteindelijk recht zal zetten, wat hier mis en scheef en onrechtvaardig is.

-Wat ons overkomt aan geluk en leed gaat God eveneens aan, wanneer je gelooft in God met de naam Ik-zal-er-zijn, de God die het lijden van zijn mensenkinderen hoort en ziet en die belooft er bij te zijn.

-God heeft er ook mee te maken, als je gelooft dat God mensen stuurt om het lijden van anderen te helpen dragen. De lijdende knecht bij Jesaja bijvoorbeeld, of de profeet Jeremia of Jezus. Of mensen in onze tijd, mensen in de zorg of goede vrienden.

-En tevens is God betrokken op lijden dat ons treft, als je gelooft dat God leed en tegenslag gebruikt om ons iets te leren, inlevingsvermogen bijvoorbeeld, of aandacht voor wat er echt toe doet.

Job, zo vertelt het verhaal, verliest zo goed als alles wat hij heeft: al zijn kinderen, zijn hele vermogen, zijn gezondheid. Hem resten zijn vrouw, zijn vrienden en zijn God. En zal hij hen ook nog kwijtraken? Ook dat verlies dreigt.

Jobs eerste reactie op al zijn verliezen heeft te maken met de distributieve rechtvaardigheid, het evenredig toebedelen van geluk en leed. Job zegt met zoveel woorden: Ik ben heel erg gelukkig geweest. Nu ben ik heel erg ongelukkig. Dat lijkt eerlijk. Er klinkt dan ook berusting in zijn woorden: 'Al het goede aanvaarden we van God. Zouden we het kwade dan niet aanvaarden?' Hierover gaat het gesprek met zijn vrouw, die zelf ook alles kwijt is, al haar kinderen heeft verloren en het lijden van haar man moet aanzien.

Jobs uitspraken wekken bevreemding. Er zit iets onpersoonlijks in Jobs berusting, alsof Job geheel op zichzelf staat. Alsof Job niet op anderen betrokken is, zich niet met anderen - zijn vrouw en kinderen verbonden weet. Alsof het alleen om hem gaat. De joodse schrijver Elie Wiesel, overlevende van de kampen Auschwitz en Buchenwald, schrijft in zijn boek over Job: 'Ik begrijp hem niet en ik ben boos op hem. Tot dit punt heb ik hem verdedigd en mijn best gedaan voor hem te pleiten. Maar hierin begrijp ik hem niet meer. Want tenslotte! Hij heeft zijn goederen verloren, goed. Hij heeft zijn vee verloren, oké. Maar zijn kinderen! Hoe kan hij niet protesteren? Hoe kan hij niet aan God vragen: 'Maar waarom? Waarom zij? Wat hebben zij gedaan?!'

Na het gesprek met zijn vrouw volgen de gesprekken met zijn vrienden, die zijn gekomen om hem te troosten. Deze gesprekken spitsen zich toe op dat andere aspect van rechtvaardigheid: of de goeden wel beloond worden en de slechten gestraft. Job meent dat hiervan geen sprake is. Steeds verontwaardigder wordt hij, steeds heftiger klinkt nu zijn protest. Hij is een goed mens. Zoveel leed heeft hij niet verdiend. Voor Jobs vrienden is de inherente rechtvaardigheid in het bestaan heilig. Wie kwaad doet wordt uiteindelijk gestraft. Als Job zoveel leed treft, dan móet hij wel kwaad hebben gedaan. 'Toon berouw, Job', dringen ze aan. 'Maak het goed met wie je wat hebt aangedaan. Maak het goed met God.'

Maar Job vindt dat hij niets goed te maken heeft: 'Ik kan van al mijn gangen rekenschap afleggen' zo hoorden we hem zeggen (Job 31, 37), 'fier als een vorst treed ik God tegemoet.' Job heeft niets goed te maken, Góð heeft iets goed te maken, recht te trekken. Laat God iets van zich laten horen! Zo roept Job God ter verantwoording. Laat God hem dan antwoorden.

Dan ántwoordt God, vanuit een storm. Overdonderend. Met een spervuur van vragen. Wat is dat eigenlijk voor een antwoord?!

'Waar was jij dan, toen ik de wereld schiep?

Wat weet jij er nou van, hoe alles in elkaar steekt?

Wie denk je wel dat je bent?!'

Zo kunnen die vragen in eerste instantie op ons over komen.

Karel Eykman, dichter en theoloog en postume vriend van Job, is verontwaardigd over dit antwoord van God. 'Opscheppen met de schepping', zo karakteriseert hij in een gedicht deze reactie van God.

Op Gods antwoord uit de storm is zoveel gestudeerd, zoveel boeken en artikelen zijn er over geschreven, er is zoveel over gemediteerd, geschilderd, gezongen en gedicht. Maar niemand die in zoveel woorden of beelden de kern van Gods antwoord aan kan geven, datgene waar het allemaal om draait.

En misschien is dat juist wel de kern: dat wij niet precies kunnen weten, definiëren, kunnen samenvatten wat God aan zijn lijdende en protesterende knecht te zeggen heeft. De waarheid omtrent het lijden en de gerechtigheid, de waarheid in de ogen van God, is niet in een conclusie of systeem te vatten. Het getuigt van wijsheid om dat toe te geven.

Maar - wijs is het ook, om het vragen stellen desondanks niet op te geven. Om stug te blijven zoeken naar die waarheid van God, niet te stoppen met vragen opwerpen, maar te blijven hopen op tenminste een glimp van die waarheid.

Een paar gezichtspunten wil ik hier aanstippen. Het antwoord van God uit de storm zou ook niet zozeer als verpletterend maar eerder als troostend opgevat kunnen worden. Want al die vragen, die stortvloed van vragen, betreffen het zorgvuldige plan en de geduldige uitwerking waarmee alles is geschapen. Ze betreffen de voortdurende zorg voor de dieren, van allerlei aard. Het voeden van de leeuwenwelpen en de ravenjongen. Ze betreffen ook het temmen van de monsters, in de gedaanten van het nijlpaard en de krokodil, die ook in de schepping rondstampen en door het water glijden. De vragen getuigen dus van Gods voortdurende, waakzame zorg en betrokkenheid. Ja, er is chaos in de kosmos (God geeft dat toe, God strijdt ertegen), maar de kosmos is geen chaos. Er is een plan, een ontwerp, een doel, een visioen, ook al begrijpen wij dat niet.

In de tweede plaats zou je eruit kunnen opmaken, dat God aan Job wil laten zien, dat de wereld niet alleen om hem draait. Er is meer dan alleen Jobs perspectief. Gerechtigheid gaat om meer dan wat Job overkomt. Er zijn geen eenvoudige causale verbanden te leggen. Veel meer speelt er mee in wat er gebeurt, dan enkel ons eigen gedrag. Er is meer dan enkel het individuele perspectief. Meer ook dan enkel het menselijke gezichtspunt, iets wat wij pas de laatste jaren weer zijn gaan ontdekken. Het gaat ook over het perspectief van héél de schepping.

Maar het allerbelangrijkste van Gods antwoord uit de storm is misschien niet eens wát er gezegd wordt, maar dat er een antwoord komt. Dat Job zich gehoord mag weten en dat God zich, als het ware, geroepen voelt om antwoord te geven. Het belang van dit betrekkingniveau in Gods antwoord (misschien zelfs wel boven het inhoudsniveau) wordt ook onderstreept door hoe de tekst van het boek Job is vormgegeven. De verschillende gespreksronden met Jobs vrienden beginnen steevast met de woorden: Toen antwoordde Job ...Toen antwoordde Bildad ...Toen antwoordde Elihu ...Je zou het kunnen vertalen met: Toen namen ze het woord.

Maar wanneer God gaat spreken, staat er: Toen gaf God antwoord aan Job. En zo staat er ook, wanneer God uitgesproken is: Toen gaf Job antwoord aan God. Het betrekkingniveau maakt duidelijk, dat het God allerminst onverschillig laat wat Job hem allemaal voor de voeten werpt. Job weet zich door Gods antwoord gehoord. Hier is sprake van een echte ontmoeting. Een echte ontmoeting, dat is wat wij iedereen toe zouden wensen, die zich ellendig en alleen en onbegrepen voelt.

Wat Jezus tegen zijn leerlingen zegt, sluit hier nauw op aan: 'Kijk naar de raven.. God is het die ze voedt!' God zorgt voor de raven, voor de ibis en de haan en de leeuw, voor de regen en de dauw en de bliksem en evenzeer voor Job.

God zorgt voor Job en ieder mens die lijdt, misschien niet concreet met voedsel, misschien niet concreet met genezing, maar wel met andere dingen die een mens nodig heeft die slag na slag te verduren krijgt.

Van God komen de vrienden die luisteren en die blijven,
van God komt de kracht om rechtop te blijven staan, je er niet bij neer te leggen
God is het die ons het uithoudingsvermogen geeft om vragen te blijven stellen en niet op te geven
van God komt het lef om te protesteren tegen wat onrechtvaardig is
en God helpt ons ook te gaan aanvaarden wat niet te veranderen is.

Er komt nog een tweede antwoord van God aan Job uit de storm, dat zijn de hoofdstukken 40 en 41.
En tenslotte een laatste antwoord. Ook daar schreef Karel Eykman een gedicht bij, waarvan ik een gedeelte ter afsluiting wil voorlezen:

Job, lieve Job, mijn jongen.
Tegenover jou wil ik eerlijk blijven.
Je bodygard ben ik niet.
Ik ben werkelijk niet alom almachtig
al wil men dat nog zo graag.
Al ben ik de Heer
ik ben geen heer en meester meer.
Het is niet aan mij om krachtig in te grijpen.
Ik ben er om met jou te zijn.

Job, lieve Job, mijn jongen.
Het enige wat ik je kan zeggen is:
je bent mijn maat, ik ben je vriend.
Het enige wat ik voor je doen kan
is de tranen kennen van je geleden leed.
Ik kan niet anders, Job,
dan alleen maar houden van jou
van nu aan tot altijd
en daarna.

Amen

